

Lluita contra la pobresa

UN PROJECTE DE:

NOVACT

AMB EL FINANÇAMENT DE:

MINISTERIO
DE ASUNTOS EXTERIORES, UNIÓN EUROPEA
Y COOPERACIÓN

Lluita contra la pobresa

DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS:

Fundación Cultura de Paz

CONTRIBUCIÓ DE BONES PRÀCTIQUES:

MPDL Níger i MPDL Mali

SUPERVISIÓ DE CONTINGUTS:

Coordinació del projecte “SÍ A LA PAZ” del Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad (MPDL) i el instituto NOVACT de noviolencia.

DISSENY I MAQUETACIÓ:

detalier creative studio

Aquesta publicació s'ha produït en col·laboració amb la Cooperació Espanyola a través de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID). El contingut és responsabilitat exclusiva del Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad (MPDL) i no reflecteix necessàriament la posició de l'AECID.

Índex

3 I. Introducció

4 II. Descripció del tema

5 III. Realitats i reptes en el treball amb joves sobre aquesta qüestió, tal com revela la nostra avaluació

7 IV. Bones pràctiques

7 **Activitat:** Fòrums per a la prevenció de conflictes i la gestió pacífica

11 **Activitat:** Sensibilitzar sobre els drets humans, especialment els de les dones i les nenes

15 Recomanacions per adaptar bones pràctiques al context

15 › Fòrums per a la prevenció de conflictes i la gestió pacífica al Níger

15 › Sensibilització sobre els drets humans, especialment els de les dones i les nenes al Mali

15 › Otras posibles prácticas

15 **Activitat:** Paraules de valor

18 V. Recomanacions finals generals

18 1. Adaptació al context local

19 2. Condicions per a un espai segur

20 3. Metodologies suggerides

20 4. Factors clau de sostenibilitat

22 VI. Glossari

I. Introducció

El present manual forma part del projecte *SÍ A LA PAU. Joves per la pau sostenible i la ciutadania global*, finançat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) i executat en consorci pel Moviment per la Pau, el Desarmament i la Llibertat (MPDL) i l'Institut NO-VACT de no-violència.

S'integra en un conjunt de cinc guies pensades per a donar algunes respostes i despertar nous dubtes a professionals de l'educació que es pregunten què preocupa o interessa a la joventut en relació amb les amenaces actuals a la pau, quines comprensions tenen respecte dels diferents elements que la conformen, com es mobilitzen o de quina manera, des de l'educació, es pot impulsar en la joventut els valors, actituds, coneixements i habilitats propis d'una ciutadania capaç de pensar globalment i motivada per a actuar localment com a protagonista i transmissora de la Cultura de la Pau.

Aquesta col·lecció de manuals, elaborada per la Fundació Cultura de Pau amb l'aportació i la supervisió del MPDL i NOVACT, aborda diferents eixos constructors de la Cultura de Pau, fonamentals per a la resolució no violenta de conflictes: la igualtat de gènere, la convivència intercultural, l'erradicació de la pobresa, el desenvolupament sostenible i la justícia mediambiental o la defensa dels drets humans en sentit ampli. Els temes en els quals se centren parteixen de les necessitats educatives, interessos i preocupacions de joves d'entre 11 i 25 anys (amb participació minoritària de persones de fins a 39 anys), vinculades a espais d'educació formal, informal i no formal en cinc territoris de l'Estat espanyol —Cantàbria, Catalunya, Comunitat Valenciana, Comunitat de Madrid i Extremadura— que es detecten en un procés diagnòstic previ. Els resultats del mateix van ser recollits en un informe fet per la Fundació Cultura de Pau, i es troben disponibles en el següent enllaç: https://www.mpdl.org/sialapaz/06_Informe%20de%20diagn%C3%B3stico%20final.pdf.

Quant a la seva estructura, aquest manual s'organitza en diversos apartats que guien del general al particular. Després de la descripció de l'eix constructor de la Cultura de Pau (CP) en el qual se centrà, es presenten les realitats i reptes identificats en el diagnòstic esmentat entorn de la qüestió de la cura del medi ambient i la justícia ambiental. A continuació, s'exposen experiències de bones pràctiques dedicades a l'impuls de la implicació de joves en processos de construcció de pau desenvolupades en diferents delegacions internacionals del MPDL i NOVACT, de manera que algunes d'elles es detallen en forma de dinàmiques grupals, amb la finalitat d'inspirar i aportar recursos metodològics concrets. Posteriorment, s'inclouen recomanacions pedagògiques i estratègies generals que puguin facilitar la labor educativa en aquesta matèria en diversos contextos. Finalment, s'ofereix un glossari de termes clau que dona suport a la comprensió i l'ús del manual.

En definitiva, aquest manual no és només un marc de referència, sinó una eina pràctica i pròxima que busca acompanyar als qui eduquen en la construcció d'alternatives sostenibles i justes. Volem que sigui un recurs viu, que inspire processos col·lectius d'aprenentatge, acció i esperança en la certesa que altres futurs són possibles.

II. Descripció del tema

La lluita contra la pobresa és una condició indispensable per construir una cultura de la pau sostenible. No es tracta només de garantir l'accés a les necessitats bàsiques com ara l'alimentació, l'habitatge i l'atenció sanitària, sinó també de transformar les estructures econòmiques, polítiques i socials que perpetuen les desigualtats i l'exclusió. **La pobresa no és només una manca de recursos materials, sinó una situació multidimensional de privació crònica de drets, capacitats, oportunitats i poder, que limita la possibilitat de portar una vida digna.**

La desigualtat econòmica és una de les principals expressions d'aquesta injustícia. **La distribució desigual de la riquesa mundial crea una bretxa cada cop més ampla entre aquells que tenen accés a oportunitats i aquells que estan sistemàticament marginats.** En aquest escenari, la pobresa es converteix en una barrera estructural que impedeix que milions de persones participin plenament en la vida social, econòmica i política de les seves comunitats, reproduint cicles d'exclusió i precarietat.

Per erradicar la pobresa, cal comprometre's amb la justícia social com a principi rector, garantint drets i oportunitats iguals per a totes les persones, independentment del seu origen, gènere, classe social o creences. Això implica abordar les causes estructurals de l'exclusió i redistribuir els recursos i el poder de manera equitativa.

La justícia fiscal és clau en aquest procés: un sistema fiscal progressista, just i adequat permet finançar polítiques públiques que garanteixin l'accés universal als drets socials, com ara l'educació, la sanitat i la protecció social.

De la mateixa manera, **combatre la pobresa requereix reconèixer i transformar les situacions d'inseguretat laboral**, en què els ingressos no cobreixen les necessitats bàsiques, així com abordar el risc d'exclusió social de manera integral. Indicadors com l'AROE mostren que milions de persones viuen en llars amb ingressos molt baixos, en condicions materials i socials severes, o amb accés limitat a una feina digna.

La lluita contra la pobresa **implica donar suport al lideratge comunitari i construir alternatives socioeconòmiques que garanteixin l'equitat i el benestar comú.** Només llavors serà possible crear les condicions necessàries per a una pau duradora, on totes les persones puguin exercir plenament els seus drets i viure amb autonomia, respecte i esperança.

III. Realitats i reptes en el treball amb joves sobre aquesta qüestió, tal com revela la nostra avaluació

Abans de presentar detalladament les experiències educatives que esperem que inspirin la nostra tasca com a educadors juvenils, ens agradaria compartir algunes de les conclusions clau que vam identificar en l'avaluació esmentada.

Quan vam preguntar als participants d'aquesta avaluació sobre la seva comprensió, interessos i preocupacions relacionats amb la lluita contra la pobresa, vam descobrir que **la gran majoria de participants (71,6%) afortunadament no cauen en el fals mite de la meritocràcia** i no estan d'acord amb la idea que una persona és pobre perquè no s'esforça prou.

A més, **entenent que la lluita contra la pobresa està vinculada a drets humans com l'accés a l'educació (83%), treballs dignes amb salaris justos (75,25%) i polítiques que redueixin la desigualtat social (70,7%).**

No obstant això, és sorprenent que **poc menys del 20% esmenti la importància de cobrar més impostos als més rics per tal de redistribuir la riquesa** i combatre la desigualtat social. En la societat, no només en els sectors més reaccionaris o entre els més privilegiats, hi ha una creença generalitzada que els impostos són un robatori. Si volem conscienciar sobre la justícia social, és imperatiu combatre aquest discurs.

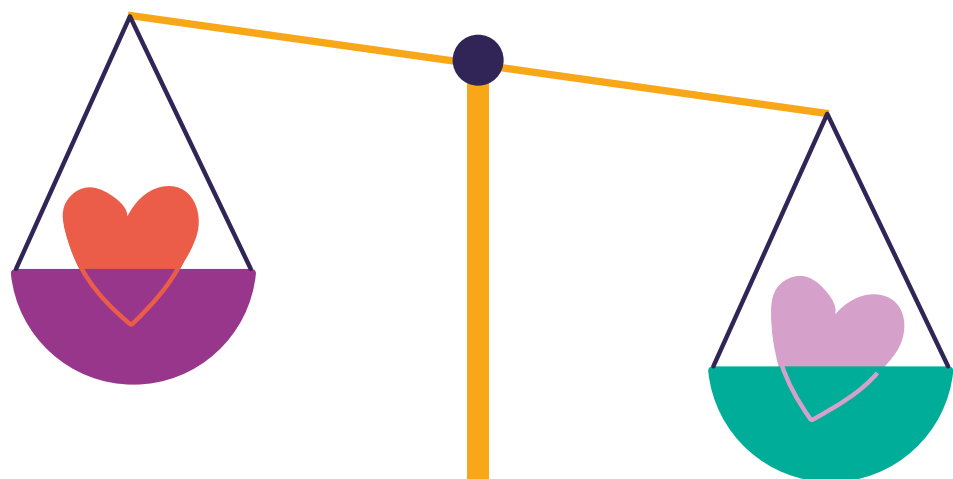
Els reptes en aquest àmbit són, per tant:

- 1 Escoltar els participants per dissenyar accions amb ells que es basin en els seus interessos i necessitats.** Recollir les seves preocupacions, fins i tot els seus prejudicis i pors, per repensar-les plegats, fomentar un sentit de ciutadania i combatre l'exclusió social com una condemna irremeiable.
- 2 Reforçar el marc ja present en els participants que la pobresa és una negació dels drets bàsics.** Treballar amb aquest marc comú per establir noves idees i debats sobre aquests fonaments.
- 3 Animar la gent a deixar de demonitzar els impostos** i a conscienciar sobre la importància de la justícia fiscal per tal de tenir serveis públics ben finançats, polítiques socials sòlides i mesures de redistribució social. Entendre que la demonització dels impostos respon a un clima social

que va més enllà de la situació actual i que potser també hem detectat en l'àmbit familiar, i que respon a un discurs dominant que serveix els interessos de les classes privilegiades.

- 4 **Donar a conèixer líders d'opinió que qüestionen el discurs dominant que tothom pagaria menys impostos si pogués o que Hisenda ens està robant.** No tots els influencers s'han traslladat a Andorra, i molts han enviat missatges a favor de pagar impostos.
- 5 **Reflexionar sobre la realitat de la pobresa en contextos on s'han implementat bones pràctiques per fomentar una reflexió profunda sobre aquesta realitat,** la responsabilitat compartida del Nord i els efectes del capitalisme colonialista i depredador.

«El 71,6% no estan d'acord amb la idea que una persona és pobre perquè no s'esforça prou»

IV. Bones pràctiques

A continuació presentem una sèrie d'experiències dedicades a promoure la participació juvenil en els processos de construcció de la pau, centrades en la lluita contra la pobresa, que els equips d'algunes de les delegacions internacionals de l'MPDL i NOVACT destaquen i esperen que siguin una inspiració per a aquells que tenim aquest manual a les mans.

Nom de l'activitat:

Fòrums per a la prevenció de conflictes i la gestió pacífica

Níger

Temes

Temes de construcció de la pau tractats

- ☐ Igualtat de gènere i prevenció de violència
- ☐ Cura del medi ambient
- ☐ Defensa de drets humans
- ☐ Interculturalitat
- ☒ Lluita contra la pobresa
- ☒ No-violència/resolució pacífica de conflictes/altres continguts específics

Altres temes inclosos

Distribució equitativa de recursos, bones relacions de bon veïnatge, lluita contra la corrupció, gestió racional dels recursos naturals entre agricultors i ramaders, seguretat de la tinença de la terra, prevenció de la violència de gènere, prevenció de la radicalització entre els joves.

Objectiu(s)

Promoure la unitat dins la societat o la comunitat.

Distribuir els recursos de manera equitativa.

Promoure intercanvis intergeneracionals mitjançant la participació de joves i dones representades pels seus líders.

Fomentar el diàleg entre tots els actors comunitaris i institucionals clau sobre els diferents tipus de conflictes i violències identificats dins de les comunitats amb la finalitat de prevenir-los i gestionar-los de manera pacífica. Promoure mecanismes endògens per a la prevenció de conflictes i la gestió pacífica.

El fòrum també permet que tots els grups socials i institucionals que representen la comunitat avaluïn el grau de compliment dels compromisos establerts per consens per prevenir i gestionar pacíficament els conflictes.

Població objectiu o relacionada detallada.

(p. ex. joves mobilitzats, joves no mobilitzats, migrants S/N, població socialment vulnerable S/N, etc.)

- Dones, joves, homes, persones amb discapacitat, les persones més benestants i les més desfavorides d'aquestes comunitats.
- Representants d'institucions: autoritats locals i departamentals, el representant de l'Alta Autoritat per a la Consolidació de la Pau, el representant de la Comissió de Terrenys Departamental (COFODEP), representants dels serveis tècnics descentralitzats pertinents.
- Autoritats tradicionals i religioses: imams, caps de poble, caps de cantó i líders de grup.
- Representants dels comitès de desenvolupament rural (CVD).
- Líders d'associacions de dones i de joves.
- Representants d'organitzacions ramaderes i agrícoles.

Ubicació o àrea d'intervenció.

(ubicació geogràfica i educació formal/no formal/informal)

Departaments de Niamey, Konni i Malbaza.

Alguna informació clau que ens permeti entendre millor l'estat d'assoliment en el vostre context del tema o l'enfocament de la Cultura de la Pau en què se centra aquesta experiència?

Les zones on té lloc aquesta acció són els departaments (Konni i Malbaza) amb una vocació agro-pastoral, travessats per uns quinze passos de transhumància internacional. Aquest context significa que aquests dos departaments estan sempre exposats a l'amenaça de conflictes recurrents i de vegades mortals entre els ramaders transhumants i els agricultors. Això és malgrat les mesures adoptades per l'Estat de Nigèria mitjançant l'Ordre 93-015 del 2 de març de 1993, que estableix els Principis Rectors del Codi Rural (POCR) destinats a garantir una millor gestió de la terra i dels recursos naturals.

L'atur juvenil i, de vegades, la seva manca de participació en la gestió dels afers comunitaris, contribueixen a la seva radicalització i a la seva implicació en grups terroristes, bandes o grups criminals.

Els conflictes i la violència de gènere són freqüents i generalment estan vinculats a la ignorància dels drets de les persones, especialment els de les dones, i de vegades són induïts per les costums i tradicions de certes comunitats.

Durada del programa d'intervenció proposat aquí

4 anys. MPDL Níger ha donat suport a aquests fòrums cada any des del 2022.

Estratègia d'intervenció i/o metodologia

Es creen comitès conjunts (d'homes i dones) per a la gestió pacífica dels conflictes, i es duen a terme sessions de formació i conscienciació (a nivell comunitari, a la ràdio, etc.) sobre la distribució justa de recursos i la prevenció i gestió pacífica dels conflictes. A aquests els segueixen fòrums interculturals i intergeneracionals, que permeten la participació de líders d'organitzacions de joves i de dones, i de líders tradicionals i religiosos de diverses comunitats, en presència d'institucions.

L'objectiu és donar suport als mecanismes endògens per a la prevenció i gestió pacífica dels conflictes, que també es basen en el «respecte a la paraula donada» davant dels líders tradicionals, especialment els caps de cantó i els líders de grup.

Un full de ruta detalla els compromisos acordats per totes les parts participants i serveix com a eina per supervisar el compliment i la implementació d'aquests compromisos.

Materials necessaris

- Mitjans financers
- Mitjans materials
- Mitjans de transport
- Mitjans de comunicació

Desenvolupament de l'activitat

FASE PREPARATÒRIA:

La informació sobre el procés que es presentarà a les institucions es prepara en forma de termes de referència i cartes d'invitació. Es prepara informació per a les autoritats locals i tradicionals, els representants de la comunitat, els joves i les dones sobre la data en què tindrà lloc el fòrum. S'organitzen diàlegs comunitaris, especialment als pobles que reben suport, per fer el seguiment de la implementació dels compromisos adquirits en el fòrum anterior i per preparar els temes que es debatran en el pròxim fòrum.

També s'identifica el moderador que dirigirà el fòrum, i sovint és nomenat a escala de la Comissió Departamental de Terrenys (COFODEP) o de l'Alta Autoritat per a la Consolidació de la Pau (HACP).

FASE DE IMPLEMENTACIÓ:

Sota la direcció d'un moderador:

- Els líders tradicionals, especialment els caps de cantó i de grup, prenen la paraula al fòrum per conscienciar els seus constituents sobre el reforçament de la cohesió social, emfatitzant el respecte per les rutes de la transhumància i les zones de pastura, i el seu paper com a mediadors en cas de conflicte.
- També es recorden els principis del codi rural que defineixen els procediments a seguir per garantir la seguretat de la terra.
- A continuació, s'organitza un treball en grup o una sessió plenària sobre propostes d'acció específiques per garantir la pau duradora. És durant aquesta feina en grup o sessió plenària que es fa el seguiment dels compromisos de la fuita per mesurar el progrés i definir noves recomanacions o compromisos (p. ex., el compliment de les noves dates d'obertura i tancament dels camps per al pasturatge dels animals transhumants) a tenir en compte.

FASE DE SEGUIMENT/AVALUACIÓ:

Els compromisos derivats del fòrum s'implementen a escala comunitària en espais de diàleg comunitari facilitats per les comissions de desenvolupament rural (CVD), a la «fada» per representants de la joventut i a través de reunions cooperatives per representants de les dones. Seguiment del compliment i la implementació dels compromisos adquirits durant els diàlegs comunitaris, que normalment se celebren quan s'acosta la data del següent fòrum. De vegades, els diàlegs comunitaris són supervisats pels COFODEP.

Anàlisi dels riscos, dificultats i assoliments.

Si hi ha dificultats significatives, indiqueu els mecanismes per superar-les.

RISCOS:

Hi ha molta rivalitat i desconfiança entre els grups.

Un altre risc és la inseguretat vinculada a la situació actual a Níger i al Sahel.

DIFICULTATS:

El canvi climàtic, la inseguretat i la pobresa dificulten el bon funcionament del projecte.

Les institucions i autoritats tradicionals sovint no poden participar en la data escollida, cosa que significa que aquests actors, que tenen una influència significativa en la definició dels compromisos, poden no ser presents i són representats per tercers. Això dificulta assolir compromisos significatius i implementar-los.

ASSOLIMENTS:

S'ha progressat en la lluita contra el canvi climàtic, la inseguretat i la pobresa.

També s'han assolit avenços importants en la lluita contra la violència intercomunitària i intracomunitària (lluïta contra la inseguretat).

Quins canvis o transformacions promou aquesta experiència o ha generat?

S'ha progressat en la restauració del territori, la fauna i la flora mitjançant la lluita contra el canvi climàtic, com a resultat dels esforços de les comunitats i la millora de la convivència. La cohesió social entre les comunitats, entre els joves i els adults, s'ha reforçat. També s'ha progressat en la creació de llocs de treball, augmentant els ingressos i el nivell de vida mitjançant la lluita contra la pobresa.

Lliçons apreses, recomanacions per al futur i adaptació al treball amb joves

En aquest context, es considera que algunes de les prioritats en què s'hauria de centrar el desenvolupament i la millora són l'educació, la salut i la seguretat alimentària per als joves.

També és important crear llocs de treball per a joves (tant noies com nois).

Per tal d'aconseguir una consciència molt més àmplia, els compromisos adquirits s'han de difondre a les emissores de ràdio comunitàries.

Nom de l'activitat:

Sensibilitzar sobre els drets humans, especialment els de les dones i les nenes

 Mali

Temes

Temes tractats pel CP

- ☒ Igualtat de gènere i prevenció de violència
- ☒ Cura del medi ambient
- ☒ Defensa de drets humans
- ☒ Interculturalitat
- ☒ Lluita contra la pobresa
- ☒ No-violència/resolució pacífica de conflictes/altres continguts específics

Altres temes inclosos

Distribució equitativa de recursos, bones relacions de bon veïnatge, lluita contra la corrupció.

Objectiu(s)

1. Crear comunitats pacífiques basades en el respecte, la igualtat i la cooperació.
2. Reduir la violència i la injustícia des d'una perspectiva de gènere, amb un èmfasi especial en la violència contra les dones i les nenes.
3. Crear una comunitat que posi les persones i el medi ambient al centre, prestant atenció a les connexions que s'estableixen tant dins de cada individu com entre ells, entenent la seva interdependència i la necessitat de basar les seves vides i el seu desenvolupament en la solidaritat, la cura i la pau sostenible en el seu sentit més ampli.

Població objectiu o relacionada detallada.

(p. ex. *joves mobilitzats, joves no mobilitzats, migrants S/N, població socialment vulnerable S/N, etc.*)

Homes, dones, joves, persones amb discapacitat, les persones riques, les persones pobres, les persones amb poder (autoritat de presa de decisions), homes insensibles als drets de les dones i les nenes, especialment en zones rurals.

Ubicació o àrea d'intervenció.

(*ubicació geogràfica i educació formal/no formal/informal*)

L'acció es situa en comunitats rurals de Mali (un país de la regió del Sahel a l'Àfrica Occidental) amb una població d'uns 22.395.489 habitants (Rap RGPH5 2022), una gran superfície de 1.241.328 km² i una llarga frontera, en gran part incontrolada (7.240 km), compartida amb set països veïns. Mali és un país multiètnic i multicultural amb una població majoritàriament analfabeta, especialment a les zones rurals (tasa d'alfabetització del 33,7% per a la població de 15 anys o més segons el RGPH5). Cal afegir que el país pateix una crisi multidimensional des de fa més de 10 anys (conflicte armat, terrorisme, etc.). És un país on el panorama ha estat dominat durant molt de temps per l'augment de la delinqüència urbana i periurbana, múltiples conflictes comunitaris durant molts anys, una inseguretat creixent i rebel·lions recurrents al nord, cops d'estat militars, crisis escolars i demandes corporativistes que augmenten la inseguretat.

Hi ha alguna informació clau que ens permeti entendre millor l'estat d'assoliment, en el vostre context, del tema o l'enfocament de la Cultura de la Pau en què se centra aquesta experiència?

Aquesta pràctica sorgeix de la necessitat de promoure la igualtat de gènere, ja que en aquest context trobem que la violència de gènere i la violència sexual són els tipus de violència més freqüents, especialment després de l'inici d'una crisi de seguretat al país. Aquesta inestabilitat i inseguretat va provocar un augment dels casos de violació, embarassos no desitjats, explotació sexual i matrimonis prematurs en llocs amb un gran nombre de persones desplaçades internes (creades per a poblacions que fugien dels jihadistes amb allotjament molt limitat) o en zones dominades pels jihadistes amb atacs i opressió de la població.

Aquesta pràctica promou la unitat dins la societat i la comunitat i la convivència pacífica, tot i que és una tasca àrdua amb una visió a llarg termini a causa de la naturalesa estructural

Durada de l'itinerari d'intervenció proposat aquí

4 anys

Estratègia i/o metodologia/es d'intervenció

Es creen comitès conjunts (homes i dones) per a la gestió pacífica dels conflictes.

S'organitzen cursos de formació o fòrums per a l'educació per a la pau, equipant les persones amb habilitats i valors que promouen la resolució pacífica de conflictes i la prevenció de la violència.

S'organitzen sessions de sensibilització (a nivell comunitari, a través dels mitjans de comunicació (ràdio)) per conscienciar, establir canals de comunicació amb els ciutadans i obrir debats socials que fomentin el pensament crític i el compromís social.

El *Sinankunya* es desenvolupa i es promou. És un patrimoni invaluable a Mali que es tradueix com a parentela jocosa i que, de fet, és un pacte d'aliança i no-agressió heretat en lloc del parentiu, associat a un joc de bromes mútues en què cadascú es troba en l'altre. Els seus fonaments són diversos i de caràcter sagrat, inviolable. Es presenta sota la forma d'una obligació moral entre els cognoms, les comunitats, els pobles i tots els altres tipus de relació. El *Sinankunya* és, d'un mode incontestable, un mitjà de mediació social formidable a Mali, que participa dels mecanismes tradicionals i vius de resolució de conflictes a tots els nivells.

Materials necessaris

- Mitjans financers
- Mitjans materials
- Mitjans de comunicació
- Mitjans de transport

Desenvolupament de l'activitat

FASE PREPARATÒRIA

FASE D'IMPLEMENTACIÓ:

Conscienciació, formació d'individus i grups de suport comunitari, així com el seu equipament, formació i desenvolupament de capacitats, establiment de canals socials i obertura de debats socials crítics.

FASE DE SEGUIMENT I AVALUACIÓ

Anàlisi dels riscos, dificultats i assoliments.

Si hi ha dificultats significatives, indiqueu els mecanismes per superar-les.

RISCOS

El canvi climàtic, la inseguretat i la pobresa són factors contextuais que suposen un risc per al desenvolupament de la iniciativa.

DIFICULTATS

La rivalitat, la desconfiança entre grups, el creixement i la pressió demogràfics, la inestabilitat política i institucional, el favoritisme, la injustícia social, l'abús i la creixent invalidesa del sistema de govern tradicional caracteritzen i obstaculitzen la implementació d'aquesta iniciativa.

ASSOLIMENTS

La lluita contra el canvi climàtic, la inseguretat i la pobresa. També s'ha augmentat la consciència sobre els drets humans, especialment els de les dones i les nenes.

Quins canvis o transformacions ha promogut o generat aquesta experiència?

La comunicació entre homes i dones ha millorat, amb una millor distribució de les càrregues i la discussió de qüestions i reptes relacionats amb la seva vida en comú. Els homes s'han tornat més sensibles a les qüestions de les dones (canvi en l'estatus/posició de les dones als ulls dels homes).

S'ha reforçat la participació de les dones en el desenvolupament de la seva comunitat, així com la consciència dels homes sobre el canvi de rols de les dones en la societat.

S'ha avançat en la restauració de la terra, la fauna i la flora mitjançant la lluita contra el canvi climàtic.

La llibertat, el desenvolupament i la convivència pacífica s'han reforçat mitjançant la lluita contra la inseguretat.

S'han creat llocs de treball i s'han augmentat els ingressos i el nivell de vida mitjançant la lluita contra la pobresa.

Lliçons apreses, recomanacions per al futur i adaptació al treball amb joves

En aquest context, es considera que algunes de les prioritats en què s'hauria de centrar el desenvolupament i la millora són l'educació, la salut i la seguretat alimentària per als joves. També es considera important prioritzar la creació de llocs de treball per als joves (tant noies com nois).

Canviar els comportaments és una tasca a llarg termini, però actualment podem dir que estem veient progressos en el nivell de consciència de la població, i per això creiem que, a través d'aquesta consciència, és possible reduir les desigualtats, les injustícies i les violacions dels drets de les dones dins de les seves societats.

Recomanacions per adaptar bones pràctiques al context

› Fòrums per a la prevenció de conflictes i la gestió pacífica al Níger

L'organització de fòrums comunitaris pot ser una eina eficaç per a la resolució pacífica de conflictes en barris espanyols on conviuen diferents cultures i generacions, així com per combatre la pobresa. Aquests espais haurien de promoure un diàleg obert entre joves, famílies, associacions i representants institucionals, perquè es puguin construir solucions col·lectives per abordar tensions locals com la discriminació, la manca d'oportunitats o la inseguretat. Adaptar la metodologia al context espanyol implica fomentar la participació activa dels joves, assegurant que no només siguin escoltats com a observadors, sinó com a protagonistes en la presa de decisions. La lluita contra la pobresa i l'exclusió s'aconsegueix fomentant un sentit de capacitat i d'autonomia, promovent la sensació de pertànyer a una comunitat que dona suport i que tothom construeix, i generant idees sobre noves maneres de generar ingressos, promovent l'ocupació juvenil i l'ús sostenible dels recursos.

› Sensibilització sobre els drets humans, especialment els de les dones i les nenes al Mali

La conscienciació sobre els drets humans, i especialment la igualtat de gènere, pot adoptar la forma de tallers participatius que combinen informació clara amb activitats creatives com ara debats, jocs de rol o produccions audiovisuals. En el context espanyol, és essencial destacar les formes actuals de violència contra les dones i les nenes, des de l'assetjament a les xarxes socials fins a la bretxa en l'accés a les oportunitats, sempre treballant des d'un enfocament interseccional que inclogui la diversitat d'orígens, identitats i experiències.

› Altres pràctiques possibles

A més d'aquestes recomanacions, l'equip d'educadors de MPDL i NOVACT implicat en aquest projecte proposa una sèrie de guions de tallers que creiem que poden inspirar el treball educatiu que proposem aquí:

Activitat:

Paraules de valor

Objectiu

1. L'aprenentatge econòmic i fiscal per a joves, ajudant a proporcionar una alfabetització bàsica en aquest àmbit i educació financera.
2. Posar sobre la taula els prejudicis i confrontar-los.
3. Per entendre el valor que hi ha darrere del que gaudim.

Materials

Fitxes de paper amb paraules relacionades amb les finances, diari.

Durada

1 sessió

Desenvolupament

Tècnica de grup sociomètrica, mitjançant la qual els joves es poden moure per un mapa a la sala format per diferents paraules del sector financer, seguint diferents instruccions. Això generarà dubtes i preguntes que serviran per generar coneixements financers.

PREPARACIÓ LOGÍSTICA:

Es dissenya una llista de paraules de coneixements financers rellevants per al grup amb què es treballa. Es tallen tires llargues de paper A4 i en cadascuna s'escriu una d'aquestes paraules amb lletres grans i clares. Exemples de paraules: Impost - Amortització - Crèdit - Acreditor - Ingres net - Ingres brut

COM COMENÇAR:

Per començar, seleccioneu una notícia de la secció d'economia d'un diari. Llegiu-la en veu alta i demaneu al grup que expliqui què significa la notícia. Podeu ludificar-lo formant subgrups i donant-los dos minuts després de llegir la notícia per pensar en com traduir-la. Objectiu: traduir-la perquè algú que no sàpiga res sobre el tema la pugui entendre.

DESENVOLUPAMENT:

Escampeu les diferents paraules per terra. Podeu utilitzar la tècnica de diferents maneres o alternar-les.

MÈTODE 1. Associació de definicions

- Es llegeix una definició i els joves han d'aixecar-se sobre la paraula que creuen que hi correspon. Aleshores s'aclareixen els dubtes i, el que és important, es donen exemples de la seva vida quotidiana.

MÈTODE 2. Comprovació del coneixement/manca de coneixement

- Premissa: «Poseu-vos sobre la paraula que coneixeu menys»: es proporciona informació sobre aquesta paraula.
- Premissa: «Poseu-vos sobre la paraula que coneixeu millor»: l'expliquen + es fan correccions si cal.

MÈTODE 3. L'emoció darrere dels diners

- Quina paraula heu sentit més sovint?
- Quina paraula és negativa? Aquesta segona pregunta permet veure les demonitzacions de certs conceptes. Redirigiu l'atenció cap al fet que les paraules no són negatives, sinó que cal conèixer-les totes i que el que és negatiu és no conèixer-les.
- Altres premisses que relacionen els estats emocionals amb les paraules.

TANCAMENT:

S'acaba amb cada jove presentant els canvis d'abans i després: «una idea amb què vaig venir, una idea amb què me'n vaig després d'aquesta sessió».

Reflexió

Després de la tècnica de moviment i d'haver après les diferents paraules, hi ha temps per a la reflexió:

- Quines són les conseqüències de conèixer o no conèixer aquestes paraules?
- Si no sabem alguna cosa, es pot utilitzar en contra nostra?
- Tenim alguna creences que se'ns han repetit moltes vegades o que veiem/sentim sovint?

V. Recomanacions finals generals

A continuació, presentem una sèrie de suggeriments per a l'adequació d'experiències de treball bolcades en aquest manual orientades a la promoció de la participació juvenil en la construcció de pau, amb la finalitat de reforçar el seu potencial transformador.

1. Adaptació al context local

› Connectar el que tenim al costat i el que és global:

Facilitar la identificació de l'expressió de diferents formes d'injustícia social o violència (directa, cultural i estructural) operants en el territori d'intervenció connectades amb l'eix temàtic vinculat a la construcció de pau en el qual estiguem posant el focus, així com la seva connexió amb manifestacions de les mateixes en altres llocs del món. Amb això, abordar problemàtiques transfrontereres com la precarietat laboral juvenil, el racisme estructural, la violència masclista, la violència en xarxes socials o els discursos d'odi, destacant comunalitats i aspectes diferencials, sense deixar de revelar el fenomen de la interseccionalitat.

› Escoltar des de l'inici:

La joventut ha de ser cocreadora des del disseny dels processos educatius en els quals participa, no sols beneficiària. D'aquesta manera, la concreció de les subtemàtiques que s'abordin en la intervenció i les activitats o metodologies que els donin forma connectaran millor amb els seus interessos, se'ls faran més rellevants i els aprenentatges resultaran més significatius. En el procés diagnòstic que precedeix al disseny d'aquests manuals, es va revelar que "sentir-se escoltada i poder debatre" va ser una de les seves principals demandes. A més de poder plantejar cercles de paraula exploratoris d'interessos com els que es proposen des de les pràctiques educatives restauratives, per a tenir algunes pistes inicials sobre quines qüestions semblen interessar més a la joventut en el context espanyol en relació amb cada dels eixos constructors de la Cultura de Pau que abordaran aquests manuals, poden consultar-se aquestes referències:

- Informe Diagnòstic Sí A LA PAU: https://www.mpd.org/sialapaz/06_Informe%20de%20diagn%C3%B3stico%20final.pdf
- Informe Joventut a Espanya 2024: entre l'emergència i la resiliència (Ministeri de Joventut i Infància, INJUVE)

› Fer servir un llenguatge accessible i culturalment pertinent:

Evitar tecnicismes en els nostres plantejaments i acostar-se a codis juvenils (música, xarxes, esport, art urbà).

› Valorar la diversitat interna dels grups:

Reconèixer orígens culturals, trajectòries migratòries i identitats de gènere diverses, garantint que totes les veus s'escoltin. Tenir una mirada interseccional, amb la finalitat d'analitzar com es creuen gènere, classe, ètnia, edat o altres factors en la generació de desigualtats.

2. Condicions per a un espai segur

› Construir acords de convivència juntament amb la joventut:

Respecte, confidencialitat i escolta activa. Per al plantejament de Cercles de Diàleg com els que proposen les pràctiques educatives restauratives, es proposen els següents acords bàsics: només parla qui posseeix l'objecte identificador del torn de la paraula, mentre la resta té el poder de l'escolta; és voluntari parlar; el cercle el cuiden tots els seus membres.

› Incloure protocols de suport mutu o cures en cas d'aparició de situacions negatives:

Alguns temes (violència, racisme, pobresa) poden activar experiències personals.

› Reconèixer a la joventut com a protagonista:

Transmetre als i les alumnes que no els entenem com a éssers mancats o receptors passius de continguts implica evitar la comunicació unidireccional professor/a-alumnat, estimular la participació de tota la aula, evitar mirades superbes que tenen els adults i, d'aquesta manera, practicar la curiositat genuïna cap al que els i les noies coneixen o es pregunten, així com transmetre que el coneixement que es gesta a l'aula es construeix col·lectivament. Tot això, lluny d'assumir al professorat com el posseïdor únic del saber i la veritat i a l'alumnat gots buits a ser emplenats per part de les persones adultes.

› Fomentar un espai valent:

Després de l'experiència recollida en Palestina i que es presenta en el *Manual Igualtat de Gènere*, es tracta d'anar més enllà de la creació d'un espai segur per a poder abordar temes incòmodes i generar discursos alternatius, allunyats de les inèrcies dominants enaltidores de violències. Per a trobar inspiració en plantejar aquestes converses entre persones i grups en contextos polaritzats o en tensió que busquin facilitar la trobada d'una estratègia comuna per a l'assoliment de transformacions garantits de la convivència a llarg termini, podem prendre la referència dels *Diàlegs improbables* de John Paul Lederach o de *Discrepància benvinguda: guia pedagògica per al diàleg controvertit a l'aula*, de l'Escola de Cultura de Pau.

3. Metodologies suggerides

› Art i cultura:

Teatre de l'oprimit, muralisme, música, fotografia o circ social com a eines creatives que afavoreixen la mobilització emocional i la reflexió crítica personal i col·lectiva a partir de l'experiència de situacions reals o anàlogues a la realitat que siguin motivadores i commovedores.

› Esport i joc:

Promouen la cooperació, el respecte i la prevenció de violències.

› Diàlegs i fòrums comunitaris:

Reforcen la cohesió social, sobretot en espais intergeneracionals i interculturals. Per al disseny d'aquests diàlegs suggerim recórrer a referents de les pràctiques educatives restauratives com Belinda Hopkins i els seus Temps del Cercle o Cercle de Paraula.

› Tecnologies digitals:

Ofereixen una oportunitat per a dissenyar campanyes juvenils en xarxes socials al voltant de la temàtica d'interès que sigui, basades en la no-violència. Com a recurs inspirador per a plantejar aquest treball, proposem el programa Digital Organising desenvolupat per NOVACT, una capacització en línia per al disseny de campanyes d'impacte que promoguin la Cultura de Pau global a través de l'ús de les NTIC: <https://novact.org/es/formacio/>.

4. Factors clau de sostenibilitat

› Processos continus:

Evitar activitats puntuals aïllades i apostar per processos educatius basats en un itinerari planificat de mitjana-llarga durada que puguin permetre el treball per projectes i facin transversals els continguts comuns entre diferents assignatures.

› Grups motors juvenils:

Estimular la motivació i habilitats de joves perquè se sentin atrets i capaces d'intervenir en la seva comunitat i sensibilitzar o promoure la mobilització social d'altres parts, generant processos expansius.

› Treball en xarxa:

Coordinar amb associacions de barri, centres educatius, serveis socials i col·lectius juvenils per a vincular els aprenentatges amb oportunitats reals de participació.

› Corresponsabilitat intergeneracional:

Involucrar a educadors, famílies i personal de centres juvenils com a referents estables.

› Implicació d'autoritats locals:

Clau per a assegurar la sostenibilitat en el temps i en recursos econòmics.

› Avaluació participativa:

Integrar moments en els quals la joventut avalui l'apreu i suggereixi millores, enfortint el seu paper com cocreadora dels processos.

En definitiva, aquestes recomanacions no constitueixen una recepta única, sinó un conjunt d'orientacions obertes, que cada grup i cada educadora o educador podrà adaptar a la seva pròpia realitat. L'essencial és mantenir la convicció que la joventut és protagonista en la construcció de pau i justícia ambiental, i que la nostra tasca educativa consisteix a acompanyar, facilitar i potenciar les seves capacitats. Des d'aquesta perspectiva, cada experiència pot convertir-se en llavor de canvi, en oportunitat d'aprenentatge compartit i en pas ferm cap a un futur més just, sostenible i en pau.

VI. Glossari

• Aporofòbia:

Un neologisme encunyat per la filòsofa Adela Cortina el 1995 per referir-se a «rebuig, aver-sió, por i menyspreu envers els pobres» (Citat a l'Ajuntament de Barcelona).

• Capitalisme:

Un sistema socioeconòmic i polític en què la propietat, els negocis i la indústria, i els mitjans de producció i distribució estan controlats per propietaris privats en lloc de per l'estat, amb l'objectiu d'obtenir beneficis econòmics (inspirat en la definició proporcionada pel Cambridge Dictionary). Es caracteritza per promoure la lliure competència en el mercat i la determinació dels preus a través de les lleis de l'oferta i la demanda, alhora que rebutja la intervenció estatal. Aspira a un creixement infinit, i la seva principal motivació és l'acumulació de capital. Posar el benefici del propietari del capital al centre provoca una acumulació de riquesa en poques mans, la qual cosa accentua les desigualtats entre aquells que concentren aquest capital i aquells que només poden participar en el joc venent la seva força de treball, a més d'intensificar l'esgotament dels recursos naturals.

• Justícia fiscal i tributació:

«Per justícia fiscal, entenem una tributació progressiva i equitativa per a l'estat del benestar a través de les contribucions de tots els individus i institucions basades en la seva capacitat econòmica i uns ingressos suficients per garantir els drets bàsics de les persones i assegurar que tothom rebi els serveis públics considerats necessaris per la societat. Els nostres impostos són la garantia dels nostres drets, i si el model de societat que hem adoptat, que està consagrat a la Constitució, garanteix drets bàsics com l'habitatge, la feina i l'atenció sanitària, hem de construir un sistema fiscal que ho faci possible» (Xarxa de RSC de Madrid).

• Justícia social:

«Un principi fonamental que busca garantir drets i oportunitats iguals per a totes les persones, independentment del seu origen, gènere, estatus socioeconòmic, raça o creences. El seu objectiu és assegurar que cada persona pugui desenvolupar tot el seu potencial i assolir una vida digna, reduint les desigualtats i eliminant les barreres que impedeixen l'accés als drets fonamentals» (Amnistia Internacional).

• Liberalisme econòmic o neoliberalisme:

«Una teoria econòmica que defensa els mercats lliures i la limitació del paper de l'estat com a clau per al progrés tecnològic i la prosperitat econòmica. (...) Els neoliberals defensen la privatització dels serveis públics com la sanitat i l'educació i la minimització dels impostos, ja que creuen que no és el paper de l'estat proporcionar serveis públics. El resultat és un estat del benestar reduït on l'individu té prioritat sobre la comunitat. Argumenten que si hi ha una bretxa de renda entre individus, és la recompensa per a aquells que, a través de la seva llibertat, han aconseguit millors resultats» (The New World Order).

• Meritocràcia:

La Reial Acadèmia Espanyola la defineix com un «sistema de govern en què els càrrecs de responsabilitat s'atorguen sobre la base del mèrit personal». És una idea pròpia del neoliberalisme. No obstant això, si tenim en compte que actualment no hi ha igualtat d'oportunitats, no es pot argumentar que qualsevol pugui assolir una bona posició social o econòmica pel seu propi mèrit i a través de l'esforç. De la mateixa manera, no es pot culpar les persones de la seva situació econòmica desfavorida assenyalant que no s'esforcen prou.

• Pobresa:

«Una condició humana caracteritzada per la privació contínua o crònica dels recursos, les capacitats, les opcions, la seguretat i el poder necessaris per gaudir d'un nivell de vida adequat i d'altres drets civils, culturals, econòmics, polítics i socials» (Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals).

• Precarietat:

«Una situació que experimenten els treballadors sotmesos a condicions laborals per sota del límit considerat normal, especialment quan els ingressos obtinguts de la feina no cobreixen les necessitats bàsiques» (Diccionari Panhispànic de Dret). Més enllà del lloc de treball, estigui una persona ocupada o desocupada, la precarietat és un estat d'inseguretat, inestabilitat i vulnerabilitat que es tradueix en una manca de recursos per portar una vida digna i segura, incertesa sobre el futur i l'impacte que això té en la salut mental. La manca d'accés a un habitatge digne o estable, la incapacitat de planificar a llarg termini a causa de la inestabilitat econòmica, l'absència o insuficiència de mesures de protecció o suport en cas de crisis sobtades i les dificultats que tenen els joves per independitzar-se i iniciar un projecte de vida raonablement estable són totes manifestacions d'aquesta precarietat.

• Risc d'exclusió social:

Taxa de pobresa i exclusió social (indicador AROPE). L'indicador AROPE mesura la proporció de persones en risc de pobresa, entesa des de tres dimensions: la dimensió monetària, la dimensió material i la dimensió laboral. L'AROPE reflecteix el nombre de persones que viuen en llars que compleixen almenys una d'aquestes tres condicions:

1. Risc de pobresa:

Es refereix a les persones que viuen en llars amb un ingrés disponible (després d'impostos i transferències) inferior al 60 % de la mediana nacional (valor central: el 50% de la població té un ingrés més alt i el 50 % de la població té un ingrés més baix).

2. Desposseïó material i social severa:

Es considera que hi ha desposseïó quan les persones no es poden permetre almenys 7 de 13 articles bàsics, que inclouen mante-

nir la llar adequadament calenta o fer front a despeses imprevistes, així com participar regularment en activitats d'oci o reunir-se amb amics/família.

3. Baixa intensitat laboral:

Aquest subindicador fa referència a persones menors de 65 anys que viuen en llars on els adults van treballar, de mitjana, menys del 20% del seu temps laboral potencial total durant l'any anterior.

